

Kultura

Úvod do uměnovědných studií

Rané dějiny pojmu kultura

- ▶ etymologie – colere (pěstovat, zušlechťovat, chránit)
  - ▶ latinské slovo cultura (péče, původně obdělávání půdy – agri cultura)
  - ▶ Péče o půdu
- ▶ Marcus Tullius Cicero (106-43 př. n. l.) hovoří o filozofii jako *kultuře ducha* – nová dimenze pojmu
  - ▶ Péče o duši
- ▶ ve středověku se nevyskytuje často, renesance a humanismus obnovují antickou tradici a pojem získává konotace oddělující člověka a přírodu
- ▶ Samuel von Pufendorf (1632 –1694) – německý historik a právník – používá pojmu kultura bez dalšího upřesnění (dříve cultura juris, cultura scientiae) jako samostatné lexikální jednotky

Moderní pojem kultury

- ▶ Osvícenství – **hodnotový (axiologický) pojem kultury**
  - ▶ jako zdokonalování, zušlechtění a zjemnění duševních a tělesných vlastností člověka

- ▶ Johann Gottfried Herder (1744-1803)
  - ▶ dějinný proces – jako postupný a zákonitý vývoj, v němž musí rozum a spravedlnost vést k upevnění lidskosti
  - ▶ Zdokonalování národů → zdokonalování lidstva

Nástup moderních věd

- ▶ **Historiografie**

- ▶ Postupně se prosazuje pojem kultury jako celku vztaženého ke kolektivnímu nositeli a určité době

- ▶ **Antropologie (sociální a kulturní a.)**

- ▶ E. B Tylor:

- ▶ hodnotově neutrální pojem kultury
- ▶ deskriptivní pojem kultury

▶ **TYPOLOGIE POJMU KULTURA**

Kultura jako proces

- ▶ Karl Marx
- ▶ Johan Huizinga
- ▶ Sigmund Freud

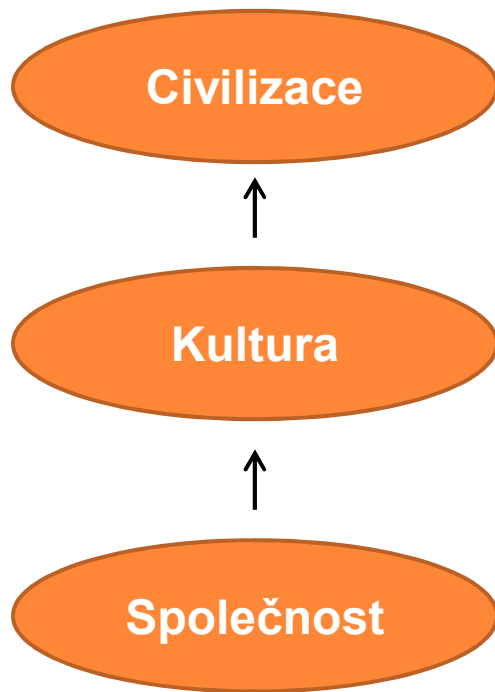

▶ KULTURA A CIVILIZACE

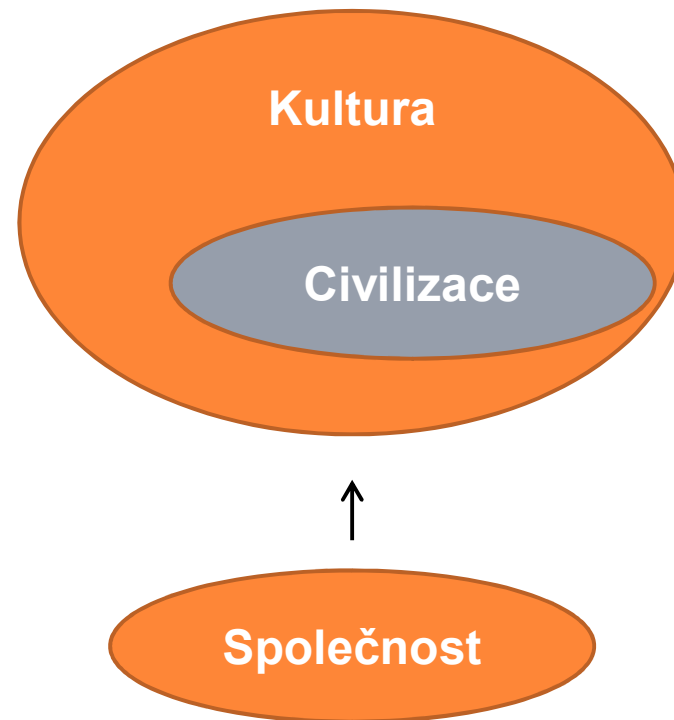
Kultura a civilizace

Model 1

Model 2

Kultura – civilizace – pokrok?

- ▶ Orientalismus (Edward Said, 1935-2003)
- ▶ Kulturní relativismus
- ▶ Kulturní pesimismus
  - ▶ Postupný úpadek kultury (M. Heidegger)
  - ▶ Zvrat „ve směřování“ kultury (T. W. Adorno, M. Horkheimer)

Proces civilizace

- ▶ N. Elias, *O procesu civilizace*, 1939
  - ▶ Proměny lidského chování od středověku do doby moderní doby
- ▶ Rostoucí diferenciaci a komplexnost
- ▶ Mění se nejen formy vzájemné provázanosti lidí, ale i sami lidé:
  - ▶ psychogeneze civilizace – rozvoj osobnostních struktur a způsobů chování
  - ▶ sociogeneze civilizace – jak se mění nerovnost, moc a řád

Konstruktivismus

- ▶ Sapir-Whorfova hypotéza
  - ▶ 30. léta 20. stol.
  - ▶ Pojetí reálného světa je vystavěno na jazykových zvyklostech dané komunity
  - ▶ Kritika: myšlení nelze ztotožnit s jazykem
- ▶ (Psycholingvistika, Lingvistická antropologie)

Populární kultura

Úvod do uměnovědných studií

▶ LIDOVÁ KULTURA

Ideální typ folklóru

- ▶ Kultura jednotlivých lokálních komunit v tradiční společnosti
- ▶ Vazba na každodenní život
- ▶ Nejsou striktně odděleny role umělce a publika
- ▶ Výrazně lokální charakter
- ▶ Není mediálně zprostředkována – orální tradice
- ▶ (není masová)

Obřady a rituály

- ▶ Bobby Alexander – 2 stránky rituálu:
  - ▶ představení
  - ▶ proměna

Rituál a divadlo

- ▶ Bobby Alexander – 2 stránky rituálu:

- ▶ představení
- ▶ proměna

- ▶ Rituál

- ▶ Účinnost
- ▶ Důležitější je to, co má nastat
- ▶ Změna vědomí
- ▶ Publikum se účastní
- ▶ Publikum věří tomu, co dělá
- ▶ Kolektivní kreativita

- ▶ Divadlo

- ▶ Zábava
- ▶ Důležitější je to, co je teď
- ▶ Sebekontrola
- ▶ Publikum přihlíží
- ▶ Publikum oceňuje, hodnotí
- ▶ Individuální kreativita

Bowie: Anthropology of Religion

▶ KARNEVAL

Karnevalová kultura (populární kultura)

- ▶ Michail Michajlovič Bachtin (1895-1975) – ruský literární historik.
  - ▶ Dostojevský umělec. Československý spisovatel, 1971
  - ▶ Francois Rabelais a lidová kultura středověku a renesance. Argo, 2007

- ▶ Karneval – synkretická forma podívané obřadného charakteru
  - ▶ Karneval je podívaná bez rampy – nerozlišuje herce a diváky = všichni jsou přímými aktéry
  - ▶ Karneval se nehraje, karneval se žije
  - ▶ Svátečnost – karneval jako dočasné osvobození od panující pravdy a stávajícího řádu
  - ▶ Oficiální kultura karneval připouštěla, ale přísně oddělovala

Karnevalová kultura (populární kultura)

▶ Karneval

- ▶ Výstřednost
- ▶ Karnevalová mezaliance (křížení)
- ▶ Profanace

- ▶ Obřady nastolování a svrhávání
  - ▶ Patos ustavičné změny a proměny (zmaru a obnovy)

- ▶ Karnevalový smích
  - ▶ Ritualizovaný a ambivalentní

Karnevalová kultura (populární kultura)

▶ Karneval

- ▶ Vykeležený život, život naruby, svět nohama vzhůru
- ▶ Zákony, záповědi a omezení určující chod a řád obvyklého života, po dobu karnevalu neplatí
- ▶ Především neplatí celé hierarchické rozvrstvení společnosti
- ▶ Jiný modus vztahu člověka k člověku – jde o konkrétní smyslový zážitek, zpola reálný – zpola jako hra

---

▶ Karneval

- ▶ „Zákony karnevalu“ nemají nic společného s abstraktními idejemi o rovnosti a svobodě, o souvislosti všeho se vším, o jednotě protikladů apod.
- ▶ Univerzalita, lidovost
- ▶ Člověk ve středověku – žil mezi dvěma životy:
  - ▶ Oficiálním (pochmurný, hierarchický, dogmatický)
  - ▶ Karnevalovým (lidový, nevázaný, všeobecný, dvojlomný smích)
- ▶ Renaissance – karnevalizace života i umění
- ▶ 17. století – ztráta obecné lidovosti, významu, ztráta barvitosti – jednotvárnost a primitivismus, „privatizace“
  - ▶ palácové kratochvíle
  - ▶ (lidové) slavnosti a veselice

▶ POPULÁRNÍ KULTURA

Proces modernizace

- ▶ **Urbanizace**
    - ▶ Nelokální charakter
    - ▶ Konfrontace s „vyšší“ kulturou

  - ▶ **Technický rozvoj**
    - ▶ Postupné zprostředkování médií
    - ▶ Zmasovění
-
- ▶ **Proměna světa práce**
    - ▶ Volný čas

  - ▶ **Proměna času**
    - ▶ Rodina, tradice

Charakteristiky populární kultury

- ▶ Určená k masové spotřebě
- ▶ Disponuje vlastními „novými medií“
- ▶ Snadná požitelnost
- ▶ Deformace původních kulturních rysů (spotřeba, trh)

- ▶ Charakteristika nízké kultury (U. Eco)
  - ▶ Cena
  - ▶ Emoce
  - ▶ Test času

Teorie populární kultury - hlavní školy

- ▶ **Frankfurtská škola**
  - ▶ T.W Adorno, M. Horkheimer

- ▶ **Politická ekonomie**
  - ▶ Hegemonie, Ideologie
  - ▶ A. Gramsci, S. Hall

- ▶ **Strukturalismus a sémiologie**
  - ▶ U. Eco, R. Barthes

Populární kultura a kulturní studia

- ▶ Teorie populární kultury je jiným pohledem na principiálně stejný okruh fenoménů, jako je teorie masové kultury:
  - ▶ teorie **masové kultury** zpravidla vidí masy jako **pasivní** příjemce sdělení produkovaných kulturním průmyslem,
  - ▶ teorie **populární kultury** zdůrazňuje **aktivní**, kreativní roli společenských „aktérů“, kteří produkují kulturní významy masově distribuovaných textů.

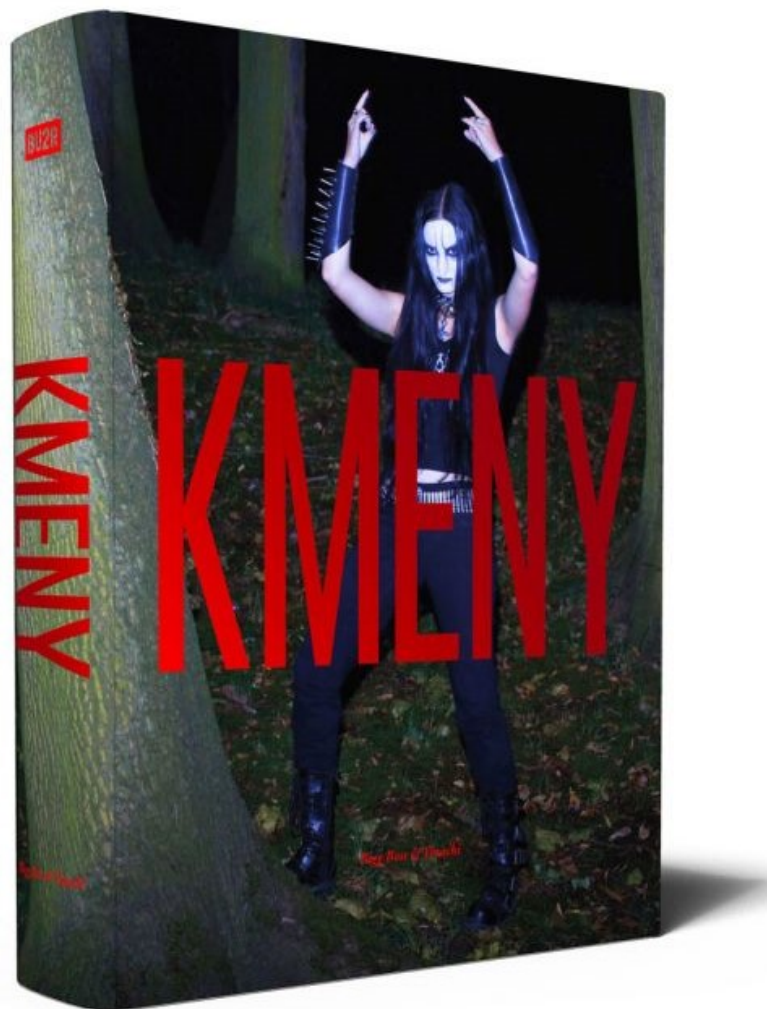

Pojem subkultura

- ▶ Označuje specifickou kulturu skupiny lidí, kteří sdílejí zvláštní hodnoty a normy, v nichž se rozcházejí s majoritní či dominantní kulturou či společností.
- ▶ Antropologický pojem kultura je východiskem – vztahuje se k celku způsobu života.
- ▶ V pohledu kulturních studií často **subverzivní rysy**, opozice.
- ▶ Sféra tvorby autentických významů a hodnot, jež jsou pak **korumpovány masovou kulturou**.

Masová kultura

Úvod do uměnovědných studií

Další pojmy

- ▶ Moderní kultura (Dwight Macdonald)
  - ▶ Mass Culture – kopíruje a „průmyslově“ reprodukuje prvky „vysoké“ i „lidové“ kultury k zábavě mas
  - ▶ Middlebrow (Midcult) Culture – vzniká korupcí vysoké kultury
- ▶ Kulturní průmysl
  - ▶ **Zdání:** demokratičnosti, individuality a diverzity vs. reality: autoritářství, konformity a standardizace
  - ▶ „**Zábava je pokračováním práce** v pozdním kapitalismu. Je vyhledávána tím, kdo se chce vyhnout mechanizovanému pracovnímu procesu, aby se na něj znovu připravil.“ Adorno-Horkheimer(1989:156)
- ▶ **auratický** charakter umění → fetišový charakter
(W. Benjamin – T. Adorno)

Postmoderní kultura

Postmoderna a umění

- ▶ Hodnota uměleckého díla – historicky a společensky podmíněné preference
- ▶ Sbližování (vysokého) umění a popkultury
- ▶ Styl a obsah
- ▶ Reference, odkazování, koláž
- ▶ Interpretace – nehledá pravdu
- ▶ Nahrazení sémantiky syntaxí (Koukolík).

Zkouška

- ▶ Semestrální práce – max. 30 bodů
- ▶ Test (35 otázek) – max. 70 bodů

- ▶ Celkem max. 100 bodů

- ▶ Absolvování
  - ▶ Odevzdat práci
  - ▶ Test na min. 36 bodů
  - ▶ V součtu min. 51 bodů